

TRUYỆN NGẮN: Cuộc Đánh Cá

(The Bet)

của Anton Chekhov

bản dịch của Đào Văn Bình

Lúc bảy giờ là buổi tối mùa Thu. Người chủ ngân hàng già bước tới bước lui từ góc tường này tới góc tường kia, nhớ lại bữa tiệc mà ông khoản đãi khách cũng vào mùa thu cách đây mười lăm năm.

Khách toàn là những người giỏi giang, khôn khéo. Họ nói chuyện vui vẻ. Trong những điều họ nói có đề cập tới án tử hình. Hầu như mọi người đều không tán thành án tử hình. Họ cho rằng án tử hình là hình thức trừng phạt lỗi thời và độc ác không thể chấp nhận được trong một xã hội gọi là văn minh. Một số đòi phải thay ngay án tử hình bằng án tù chung thân.

“Tôi không đồng ý,” người chủ nhà phản đối. “Theo tôi, án tử hình còn tử tế hơn là tù chung thân. Tử hình là chết ngay. Còn tù chung thân là chết từ từ. Cái nào sướng hơn? Chết ngay trong vòng vài giây hay kéo lê sự chết năm này qua tháng nọ?”

“Cái nào cũng khôn nạn cả,” một vị khách nói. “Mục đích của nó là lấy đi sự sống. Chính quyền không phải là Thượng Đế. Họ không có quyền lấy đi sự sống của con người. Họ không thể lấy đi cái gì mà họ không thể trả lại được.”

Trong số thực khách có một luật sư trẻ, khoảng hai mươi lăm tuổi. Ông ta nói, “Cả hai đều ác độc như nhau, nhưng nếu được chọn một trong hai tôi sẽ chọn án tù chung thân. Thà sống lây lất chút ít còn hơn là chết.”

“Thật điên khùng!”

“Thật vậy đó!”

“Điên khùng!”

“Đúng vậy đó!”

Người chủ ngân hàng, lúc bảy giờ còn trẻ hơn vị luật sư và nóng nảy hơn, mắt hết bình tĩnh, nện tay xuống bàn rầm một cái, quay qua vị luật sư, nói lớn:

“Chỉ nói dỏc! Tôi cá hai triệu rúp là anh không chịu nổi cảnh tù đầy đâu, dù chỉ năm năm thôi.”

“Anh không đùa chứ?” vị luật sư trẻ vặn lại.

Người chủ ngân hàng trẻ hăng hái gật đầu, mặt đỏ gay.

“Tôi chấp nhận đánh cá với anh. Nhưng không phải năm năm mà mười lăm năm!” Ông luật sư trẻ nói liền.

“Mười lăm năm! Mười lăm năm!” Người chủ ngân hàng trẻ cười lớn. Giờ thì ông ta cuồng nhiệt như thể người thắng cuộc. “Vây là xong! Quý vị đây là nhân chứng. Tôi cá hai triệu rúp. Còn anh cá mười lăm năm mất tự do.”

Thế là cuộc đánh cá điên khùng xảy ra. Lúc bảy giờ người chủ ngân hàng có quá nhiều tiền và mất hết tự chủ. Trong suốt bữa tiệc ông ta tiếp tục nói về vụ đánh cá. Ông ta điều cốt vị luật sư, “Hãy suy nghĩ lại đi ông bạn. Chưa trễ đâu. Hai triệu không thấm thía gì với tôi nhưng ông bạn mất ba hoặc bốn năm đẹp nhất của cuộc đời. Tôi muốn nói ba, bốn năm thôi chứ không phải mười lăm năm đâu. Ông bạn không chịu đựng nổi đâu. Cho ông bạn hay. Những năm tháng đó sẽ là uống phí. Nếu ông bạn xin ra trước thời hạn mười lăm năm thì tôi sẽ không cho ông bạn một đồng xu nào cả. Hãy suy nghĩ cho kỹ. Nhà tù của tôi không có khóa, không có chấn song sắt. Ông bạn có thể bước ra bất cứ lúc nào. Ý nghĩ đó chắc hẳn không mấy tốt cho bạn. Bạn sẽ bước ra. Tôi biết chắc như vậy. Sớm muộn gì bạn cũng sẽ bước ra!”

◆◆◆

Giờ thì người chủ ngân hàng bước tới bước lui từ góc tường này tới góc tường kia, nhớ lại tất cả và tự hỏi “Tại sao mình lại đánh cá như vậy? Có ích lợi gì đâu? Tay luật sư thì mất đi mười lăm năm của

cuộc đời, còn mình thì ném đi hai triệu rúp. Hai người đều lỗi lầm trong vụ đánh cá này. Mình là kẻ giàu có điên khùng, còn tay luật sư là kẻ ham tiền.”

Ông ta tiếp tục nhớ lại những gì xảy ra sau bữa tiệc hôm đó. Cuộc đánh cá quy định rằng “nhà tù” dành cho ông luật sư trẻ nằm ở góc vườn của chủ ngân hàng. Trong suốt mười lăm năm anh ta không được bước qua ngưỡng cửa của “nhà tù”, không được nhìn thấy con người và nghe tiếng nói của con người. Không được nhận thư và đọc báo. Nhạc cụ thì được phép đem vào. Anh ta có quyền đọc sách và viết thư. Cũng có thể đòi hỏi một vài thứ. Tất cả những yêu cầu phải đưa qua một cánh cửa đặc biệt rồi do nhân viên canh gác đưa vào.

Tất cả những chi tiết nhỏ nhặt nhất của cuộc đánh cá đều được thảo luận và đồng ý. Thời gian ở tù bắt đầu từ trưa ngày 14 Tháng 11 năm 1870 và chấm dứt vào trưa ngày 14 Tháng 11 năm 1885. Ông luật sư trẻ không được vi phạm cam kết đã ký. Bất cứ hành động bỏ trốn hay “vượt ngục” nào dù chỉ hai phút thôi cũng khiến người chủ ngân hàng giải trừ trách nhiệm phải trả hai triệu rúp.

Trong năm tù đầu tiên, nhận xét qua vài hàng chữ mà ông luật sư trẻ gửi ra là năm đầy cô đơn và buồn bã. Từ góc vườn ngày đêm vọng ra tiếng đàn dương cầm. Ông ta đọc những truyện ngắn dễ bao gồm các đề tài tình yêu, tội ác và hài kịch.

Năm tù thứ hai thì không còn nghe tiếng đàn dương cầm nữa. Ông luật sư trẻ yêu cầu cho loại nhạc cổ điển. Vào năm thứ năm thì tiếng đàn lại vang lên. Nhìn qua lỗ nhỏ, nhân viên canh gác thấy ông luật sư trẻ ngáp liên miên, lảm nhảm nói chuyện rồi tức giận cả với chính mình. Giờ thì ông ta không còn đọc sách. Vào ban đêm, thỉnh thoảng ông ta ngồi viết. Viết rồi sáng hôm sau lại xé đi. Thỉnh thoảng có nghe tiếng ông ta khóc.

Vào những tháng cuối của năm thứ sáu, ông ta say mê đọc về ngôn ngữ, triết học và lịch sử khiến ông chủ ngân hàng phải chật vật lắm mới kiếm đủ sách cho “người tù” của ông ta đọc. Trong vòng bốn năm, khoảng 600 bộ sách đã phải chuyển vào theo yêu cầu. Kể từ sau năm thứ mười, ông ta chuyên đọc về Tân Ước rồi tiếp tục đọc về lịch sử tôn giáo.

Vào hai năm cuối cùng, ông ta đọc rất nhiều, đủ mọi thứ. Ông ta thường yêu cầu sách nói về khoa học rồi thì Shakespeare. Những mảnh giấy gửi ra một lúc yêu cầu cả sách hóa học, tôn giáo và y khoa và cả tiểu thuyết nữa. Ông ta đọc như thể một người sắp chết đuối đang bơi trong một vùng biển đầy những mảnh ván vụn. Để sống còn ông ta điên cuồng quờ hết mảnh nọ tới mảnh kia.

Người chủ ngân hàng nhớ lại tất cả và chột nghĩ, “*Ngày mai hẳn ta sẽ được tự do. Theo giao kèo thì mình sẽ phải trả hẳn hai triệu rúp. Nếu mình trả thì coi như trắng tay. Sự nghiệp vĩnh viễn tiêu tan.*”

Mười lăm năm trước ông ta có quá nhiều tiền. Nhưng nay thì không biết nợ ông nhiều hơn hay tài sản của ông nhiều hơn. Ông đầu tư vào thị trường chứng khoán và thua lỗ. Công việc làm ăn thất bại. Một nhà doanh thương kiêu hãnh và không hề biết sợ là gì nay trở thành một người tầm thường và run lên với những lo lắng về tiền bạc.

“*Cuộc đánh cá khôn nạn!*” người chủ ngân hàng già lẩm bẩm.” Sao thằng luật sư đó không chết đi? Hẳn mới có bốn mươi tuổi. Hẳn sẽ ôm hết tiền bạc của mình. Rồi hẳn sẽ lấy vợ và sống đời sống hạnh phúc. Còn mình, trông giống như một tên ăn mày thèm khát trước mắt hẳn. Rồi hẳn sẽ nói ‘*Để tôi giúp bạn. Cuối cùng thì tôi đạt được hạnh phúc là nhờ tiền bạc của bạn.*’ Thật tui hổ! Đồ vỡ và tui hổ,” người chủ ngân hàng tiếp tục lẩm bẩm. “*Không! Quá lắm. Quá đáng cho bất cứ ai. Mình phải thoát cảnh đồ vỡ và tui hổ này cho dù hẳn có phải chết - cho dù hẳn có phải chết!*”

Đồng hồ điểm ba giờ. Người chủ ngân hàng đứng và lắng nghe. Trong nhà mọi người đang say ngủ và ông ta có thể nghe được cả tiếng của những hàng cây băng giá đang than van ngoài cửa sổ. Ông ta khoác vội chiếc áo pa-đờ-suy rồi bước ra ngoài. Khu vườn tối và lạnh. Lúc này trời đang đổ mưa. Luồng gió lạnh dường như giằng kéo với hàng cây xào xạc. Tới góc của khu vườn ông ta lên tiếng gọi người canh gác. Không có tiếng trả lời. “*Tốt lắm,*” người chủ ngân hàng nghĩ thầm. Hiển nhiên là nhân viên canh gác đã bỏ đi chỗ khác vì thời tiết xấu. Có thể anh ta đang ngủ ở trong nhà bếp hoặc nhà urom cây.

“*Nếu mình có giết thằng cha luật sư này thì người ta sẽ nghi cho nhân viên canh gác làm chuyện đó,*” người chủ ngân hàng thâm nghĩ.

Trong bóng tối ông ta lần mò tìm cánh cửa. Cửa mở không một tiếng động. Trong phòng giam của người tù tỏa một luồng ánh sáng lờ mờ từ một ngọn nến. Ông luật sư đang ngồi cạnh bàn. Dưới luồng ánh

sáng chập chờn của ngọn nến, ông chủ ngân hàng ta chỉ nhìn thấy lưng, tóc và tay của người tù. Trên mặt thảm, trên mặt bàn và hai cái ghế những cuốn sách đọc dở dang nằm vương vãi.

Năm phút trôi qua, người tù vẫn ngồi bất động. “Có thể hẳn đang ngủ”, người chủ ngân hàng thầm nghĩ. Ông ta bước tới. Trước mắt ông ta ngồi cạnh bàn không phải là hình hài của một con người bình thường. Đó là một bộ xương, da lõm vào, tóc uốn cong và dài như tóc đàn bà, râu ria bồm xồm. Khuôn mặt vàng bệch, má hóp. Đôi bàn tay dài thượt, ốm tong teo nhìn phát sợ. Tóc ông ta pha màu xám bạc khiến không một ai nhìn thấy mà nghĩ rằng ông ta chỉ mới bốn mươi tuổi. Trên mặt bàn, trước cái đầu gác xuống là một tờ giấy với những hàng chữ viết tay nhỏ xíu.

“Thật khôn nạn cho hẳn,” người chủ ngân hàng lầm bầm. “Hẳn đang ngủ và có thể đang mơ thấy hai triệu rúp. Mình chỉ cần quăng cái thân hình chết dở này lên giường rồi đè cái gối lên mặt hẳn vài phút là hẳn chết ngộp. Nhưng trước hết hãy đọc thử xem hẳn viết gì.” Mắt người chủ ngân hàng chiếu vào tờ giấy:

Ngày mai vào buổi trưa tôi sẽ trở lại với tự do. Nhưng trước khi rời căn phòng này tôi muốn nói với bạn đôi lời. Lương tâm tôi thanh thản và tôi đứng trước mặt Thượng Đế và Thượng Đế nhìn tôi. Tôi nói thẳng với bạn rằng tôi coi khinh tất cả những cuốn sách bạn chuyển cho tôi gọi là hạnh phúc của loài người. Trong mười lăm năm tôi đã nghiên cứu về cuộc sống rất trần tục. Trong những cuốn sách của bạn tôi đã đi săn nai và ca hát nghêu ngao. Trong những cuốn sách của bạn tôi đã leo lên đỉnh Mt. Blanc. Từ đó tôi đã ngắm nhìn mặt trời mọc vào buổi sáng. Trong những cuốn sách của bạn tôi đã làm những phép màu, thiêu rụi cả những thành phố, truyền bá những tôn giáo mới, chinh phục cả hoàn cầu..

Những sách của bạn đã cho tôi trí tuệ. Tôi biết rằng tôi thông thái hơn tất cả các bạn. Bạn thật điên dại và đi sai đường. Bạn thờ phượng hình vật chứ không tôn thờ những ý tưởng. Bạn lấy sai làm làm sự thực, lấy cái xấu làm cái đẹp. Tôi kinh ngạc vì bạn. Bạn đã đổi cả cung trời để lấy quả đất trần tục này. Tôi thực tình không muốn tìm hiểu về bạn. Tôi cho bạn biết tôi coi khinh cách mà bạn đang kiếm sống, tôi không thèm hai triệu rúp mà trước đây tôi rất muốn. Tiền của bạn có mua được trí tuệ không? Không. Vì thế tôi sẽ ra khỏi nơi này năm phút trước kỳ hẹn vào trưa mai. Như thế là tôi đã vi phạm giao ước.

Khi đọc xong tờ giấy, người chủ ngân hàng già hên lên đầu con người thật kỳ lạ. Ông ta bật khóc rồi bước ra ngoài. Chưa bao giờ, kể cả khi thua lỗ trên thị trường chứng khoán, ông ta lại thấy thù ghét mình như vậy. Trở lại căn phòng ông ta nằm xuống giường. Những giọt nước mắt tội lỗi làm cho ông ta lâu lắm mới có thể thiếp đi vào giấc ngủ.

Sáng hôm sau ông ta thức dậy rất trễ. Vào buổi trưa nhân viên canh gác chạy đến báo cho biết người tù đã bỏ trốn. Người tù đã ra khỏi vườn, đi tới cổng rồi biến mất.

Người chủ ngân hàng cùng nhân viên canh gác lập tức đi tới góc vườn. Đúng vậy, người tù không còn đó nữa. Để tránh những lời bàn tán ông ta nhặt tờ giấy ở trên bàn. Ông ta gấp đôi lại và khi trở lại phòng ông ta cất kỹ vào trong tủ sắt an toàn./.

Bản dịch của Đào Văn Bình

San Jose 05/2009

Anton Chekhov (1869-1904) là một nhà viết kịch và truyện ngắn nổi tiếng của Nga. Khi còn là một bác sĩ trẻ ông bắt đầu viết truyện ngắn và lần hồi nổi tiếng. Sau đó thì ông viết kịch và nhiều vở được trình diễn tại Moscow Art Theater. Những vở kịch như The Three Sisters, The Cherry Orchard và Uncle Vanya vẫn còn được ưa chuộng và được coi như những tác phẩm kịch nghệ quan trọng.